

studie

Lukáš Pecha
David Rafael Moulis
Marián Sekerák
Lenka Kudláčová
Petr Kupka
Jan Váně a Veronika Hášová
Jitka Zalabáková
Dagmar Kolaříková

Lukáš Pecha

Komunikace o historických událostech ve starověké Mezopotámii

Abstract

Historical documents from ancient Mesopotamia, mainly including royal inscriptions, year names, chronicles and literary compositions, provide a useful source of information concerning historical events of various natures. However, these texts were more or less influenced by the ideological background of their authors who belonged to the circle of royal officials or priests. The texts were not meant as impartial accounts of historical events. Their main purpose was determined by the attitude of their author towards the respective ruler of the time. He was then described either in a positive sense as an ideal ruler or, on the contrary, negative aspects of his personality were highlighted. Mesopotamian historiographic texts contain valuable information on historical events, but they must be analyzed critically and with regard to their ideological role.

Key words: ancient Mesopotamia, history, cuneiforms documents, Akkadian and Sumerian languages, Mesopotamian royal ideology

1. Úvodem

Starověká Mezopotámie náleží k textově nejlépe dokumentovaným oblastem starověkého světa. Obyvatelé země mezi Eufratem a Tigridem zanechali ohromující množství písemných pramenů rozmanitých typů, které dokumentují široký okruh aspektů politického, ekonomického a sociálního vývoje. Podstatnou část dokumentace tvoří prameny,

kteří se přímo nebo nepřímo vztahují k historickým událostem, v nichž hráli rozhodující úlohu mezopotamští panovníci. Tento příspěvek usiluje o analýzu historiografických dokumentů ze starověké Mezopotámie s ohledem na jejich úlohu při komunikaci napříč generacemi a při zprostředkování povědomí o historických událostech. Hlavní otázky, na něž se příspěvek pokusí hledat odpověď, mohou být formulovány takto: jakým způsobem probíhala komunikace o historických událostech ve starověké Mezopotámii, jaký byl její charakter a její funkce? Jaký byl při této komunikaci vztah mezi ideologickými aspekty a mezi snahou o autentické vyličení historických událostí?

2. Mezopotamské pojetí historického vývoje

Obyvatelé starověké Mezopotámie chápali konkrétní historické události v souladu se svým teologickým pojetím světa jako přímé důsledky rozhodnutí božstev, která řídila běh celého kosmu, a tím určovala také životní osudy každého smrtelníka. Bohové se při svém rozhodování řídili motivy, které byly srozumitelné pouze jim a které člověk svými omezenými intelektuálními schopnostmi nedokázal pochopit. Přesto však měl člověk jakožto konkrétní jednatel i jakožto příslušník nějaké komunity možnost určitým, byť limitovaným způsobem ovlivnit budoucí události, a to především svým chováním ve vztahu k božstvům. Zjednodušeně řečeno – události, které měly pozitivní dopad na hospodářskou prosperitu a politickou stabilitu, byly interpretovány jako odměna bohů pro smrtelníky, kteří žijí vzorně a bohabojně. Naproti tomu události tragické – nájezdy cizích dobyvatelů, zpusťování měst, zánik států, ale i přírodní katastrofy, neúroda, hladomor, epidemie, byly chápány jako trest bohů za nevhodné a bezbožné chování obyvatel.

Ve vztahu mezi člověkem a bohem hrál naprosto klíčovou a nezastupitelnou úlohu panovník, který se svým společenským postavením výrazně vyděloval z řad ostatních smrtelníků. Mezopotamští panovníci byli obecně považováni nejen za nejvyšší viditelné reprezentanty státu, nýbrž také za nejvyšší správce a hospodáře, nejvyšší zákonodárce, ochránce vnitřní i vnější bezpečnosti, a současně zastupovali své poddané ve vztahu k božstvům. Vládcé díky svému postavení zaujímal zcela specifický vztah k členům mezopotamského pantheonu, který se mnohdy výrazně proměňoval v čase i prostoru.

Panovník byl na rozdíl od svých poddaných vázán intimními vztahy ke světu božstev, což bývalo v památkách oficiálního charakteru někdy zdůrazňováno fiktivními příbuzenskými vztahy mezi králem a lokálními božstvy. Např. vládcové mezopotamských městských států v raně dynastickém období (1. polovina 3. tis. př. n. l.) se s oblibou označovali za potomky místních božstev. Eanatum (asi 2450 př. n. l.), král Lagaše – Girsu, se prohlašuje za potomka místního boha Ningirsua. V nápise na Supí stéle se uvádí, že samotný Ningirsu měřil své dokonalé dítě a dospěl k rozměrům 5 loktů a 1 pídě, tedy asi 2,75 m.¹ Ve svých nápisech často uvádí, že jej bohyně Ninġursag kojila svým lahodným

mlékem (ga-zi-kú-a „nin-ġur-sag). Také mnozí další vladaři se označují za potomky božstev, a to nejen v Lagaši – Girsu (např. Enmetena byl „rodným synem Gatumdu“, Lugalanda byl „rodným synem Bau“), ale také v jiných městech (Mesalim, král Kiše, se označoval jako „milovaný syn bohyně Ninġursag“, zatímco vladař Umy Lugalzagesi se prohlašoval za „rodného syna Nisaby“).

Někteří mezopotamští panovníci se dokonce za svého života nechali deifikovat a byli považováni za božské bytosti, které byly uctívány ve speciálních svatyních zasvěcených královskému kultu. Poprvé je tato praxe doložena u akkadského krále Narām-Sína (2254–2218 př. n. l.). Na jednom pečetidle, které patřilo královi synovi, je Narām-Sín označen jako „bůh Akkadu“. Také ve votivních nápisech na předmětech, které mu zasvěcovali jeho poddaní, bývá panovník označován jako „bůh Akkadu“. Před jeho jméno je často umístován klínopisný znak ve tvaru hvězdičky, který obecně označoval božské bytosti. Na památkách výtvarného umění, především na slavné stéle z načervenalého pískovce, která je oslavou Narām-Sínova vítězství nad kmeny Lullubejců v západním Íránu, je král zobrazen s rohatou přílbou, která byla symbolem bohů.²

V praktické rovině se speciální vztah mezi panovníkem a světem bohů projevoval zapojením vladaře do činnosti chrámů, jež byly ve starověké Mezopotámii považovány za příbytky božstev. Král byl povinen hmotně podporovat svatyně na území svého státu, především významné chrámy zasvěcené nejvyšším božstvům mezopotamského pantheonu. K jeho úkolům patřilo financování a organizování prací, které souvisely s výstavbou, rekonstrukcemi a údržbou chrámových budov. Kromě toho podporoval chrámy i tím způsobem, že jim mohl darovat pozemky, pracovníky (včetně otroků) i movitý majetek (hospodářská zvířata, cenné předměty), který pocházel jednak ze státních fondů, jednak mohl být součástí válečné kořisti nebo tributu, který dostával panovník od vazalských vladařů.

Králové se také v některých případech osobně účastnili obřadů, jež byly pořádané v mezopotamských chrámech. Klíčové postavení v mezopotamském náboženském kalendáři zaujímal především oslavy Nového roku (akkadsky *akitu*), které se v závislosti na lokálních tradicích konaly v různou roční dobu. Nejčastěji byly pořádané v době jarní rovnodennosti, avšak v některých obdobích byl počátek nového roku kladen do doby zimního slunovratu či podzimní rovnodennosti. Řádný průběh novoročních slavností byl pokládán za základní předpoklad toho, aby se celá země během následujícího roku těšila přízni božstev, což s sebou přinášelo ekonomickou a politickou stabilitu. Panovník hrál klíčovou úlohu při novoročních slavnostech a jeho osobní účast byla naprosto nezbytná. Pokud se vladař z nějakého důvodu nemohl zúčastnit slavnosti Nového roku (např. proto, že se zdržoval mimo svou zemi nebo proto, že země momentálně

1) Frayne 2008, E1.9.3.1, kol. V, ř. 6–12.

2) K dějinám akkadské říše viz Westenholz (1999), k období vlády krále Narām-Sína viz Westenholz (1999, 46–55).

neměla žádného legitimního vladaře), nemohly se obřady konat. Vynechání novoročních svátků bylo pochopitelně pokládáno za fatální selhání, neboť se tím obyvatelé celé země vydávali v nebezpečí, že ztratí přízeň svých božstev, se všemi katastrofálními důsledky, které z toho vyplývaly.

3. Historiografické texty

Vzhledem k zásadní úloze, jaká byla přikládána panovníkovi při určování směru historického vývoje, není nikterak překvapující, že naprostá většina mezopotamských písemných (stejně jako ikonografických) pramenů, vztahujících se k dějinám, zaznamenává události, v nichž hrál hlavní roli vladař. Jsou to především královské nápisy, datovací formule a kroniky.

Královské nápisy představují jeden z nejstarších žánrů mezopotamského písemnictví.³ První stručné doklady královských nápísů se objevují již na počátku raně dynastického období, tedy na začátku 3. tis. př. n. l. Za nejstarší dochované texty tohoto typu se pokládají krátké nápisy, pocházející z oblasti Dijály, které obsahují jméno panovníka Enmebaragesiho, krále Kiše (Sumerský seznam králů jej identifikuje jako otce kišského krále Aggy, který byl podle sumerské literární skladby Gilgameš a Agga soupeřem mytického a historicky nedoloženého uruckého krále Gilgameše).⁴ Nápisy mezopotamských panovníků jsou poté doloženy průběžně až do samého konce mezopotamské civilizace. Témata, která se v nich objevují, lze v zásadě rozdělit do tří skupin: 1) dedikace božstvům, 2) stavební projekty, 3) války. V počátečních fázích historického vývoje, zejména v raně dynastickém období, se jedná až na výjimky o velmi stručné texty, které obsahují v zásadě pouze jméno příslušného panovníka a stručnou charakteristiku jeho skutku. Teprve později začali královští písaři připojovat podrobnější líčení historických událostí (obsáhlé popisy předmětů zasvěcených božstvům, budovaných či rekonstruovaných staveb či líčení průběhu válečných střetnutí). Vrchol tohoto žánru mezopotamského písemnictví představují nápisy a analýzy novoasyrských vladařů v 1. tis. př. n. l., zejména členů tzv. dynastie Sargonovců, mezi něž patřil Sargon II. (721–705 př. n. l.), Sinacherib (704–681 př. n. l.), Asarhaddon (680–669 př. n. l.) a Aššurbanipal (668–627 př. n. l.).

Datovací formule byly připojovány k různým typům záznamů, především smlouvám a administrativním textům.⁵ Ve starověké Babylonii se jednotlivé roky vlády

určitého panovníka podle místních zvyklostí buď číslovaly, nebo se pojmenovávaly podle významné události, která se zběhla v předcházejícím roce (výjimečně také na počátku běžícího roku) a v níž hrál rozhodující úlohu panovník. Jednalo se nejčastěji o válečné úspěchy, velké stavby (budování zavlažovacích kanálů, chrámů, městských hradeb), dedikace kultovních předmětů božstvům, zákonodárnou činnost, jmenování významných kultovních hodnostářů apod. V datovacích formulích se tak dochovaly záznamy o mnoha historických událostech, které mnohdy nejsou dokumentovány žádnými soudobými prameny. Datovací formule byly v Babylonii používány až do poloviny 2. tis. př. n. l., kdy převládlo prosté číslování let vlády. V Asýrii se již od počátku existence asyrského státu na přelomu 3. a 2. tis. př. n. l. uplatnil specifický způsob datování. Jednotlivé roky se tam označovaly vždy jménem muže, který v příslušném roce vykonával úřad ročního eponyma, označovaného asyrským výrazem *limum*.

Mezopotamské kroniky, případně seznamy panovníků, obsahují většinou chronologicky seřazený přehled historických událostí, jež se zběhly za vlády jednotlivých vladařů. Většina dochovaných kronik pochází z území Babylonie. Jednotlivé události jsou v nich zaznamenány obvykle jen velmi stručně. K významnějším kronikám, které mapují historický vývoj Mezopotámie v období od 3. do 1. tis. př. n. l., náleží Kronika dávných králů, Weidnerova kronika, Synchronistická kronika (líčí paralelně dějiny Asýrie a Babylonie), Kronika P, Nabonidova kronika, Náboženská kronika, Dynastická kronika atd.⁶ Do této skupiny textů náleží také seznamy panovníků, mezi nimiž vyniká Sumerský seznam králů a Asyrský seznam králů.

Zcela svébytnou skupinu písemných pramenů představují narativní literární díla, která uměleckou formou zpracovávají náměty z mezopotamské historie. Tyto skladby vznikaly mnohdy s velkým časovým odstupem (stovky let) od popisovaných událostí. V některých případech nacházíme paralely mezi líčením historických dějů v těchto literárních skladbách a v soudobých historických pramenech, jindy pozorujeme značné odchylky mezi údaji obsaženými v těchto dvou skupinách pramenů. Interpretace literárních skladeb je obtížná mimo jiné z toho důvodu, že nemáme žádné informace o pozadí jejich vzniku ani o motivech jejich autorů. Mezi mezopotamskými literárními tvůrci se obzvláštní pozornosti těšili někteří vladaři z raně dynastického období (3000–2334 př. n. l.), zejména členové I. dynastie z Uruku, mezi něž patřil rovněž slavný Gilgameš. Hrdiny literárních skladeb se stali také panovníci akkadské říše – Sargon Akkadský (2334–2279 př. n. l.) a jeho vnuk Narām-Sín, případně někteří vladaři ze 2. tis. př. n. l.,

3) Královské nápisy z různých období mezopotamské historie jsou publikovány v řadách RIME (Royal Inscriptions of Mesopotamia, Early Periods), RIMA (Royal Inscriptions of Mesopotamia, Assyrian Periods) a RIMB (Royal Inscriptions of Mesopotamia, Babylonian Periods), jež vydává University of Toronto.

4) Nápisy Enmebaragesiho publikoval Frayne (2008, E1.7.22.1–2, 55–57).

5) Datovací formule mezopotamských vladařů jsou publikovány na Cuneiform Digital Library Initiative: <http://cdli.ucla.edu/tools/yearnames/yearnames.htm>, 19. 8. 2013. Ke

starobabylonským datovacím formulím viz Horsnell (1999). K datovacím formulím z Isinu srov. Sigrist (1988), datovací formule z Larsy uvádí Sigrist (1990).

6) Mezopotamské kroniky publikoval Grayson (2000); srov. také Glassner (2004). K Sumerskému seznamu králů viz Jacobsen (1939).

jako např. asyrský král Tukulti-Ninurta I. (1244–1208 př. n. l.) nebo babylonský král Nabukadnesar I. (1126–1105 př. n. l.).

Cílem písemných pramenů, které se vztahují k historickým událostem, bylo udržovat permanentní komunikační kontinuitu se současníky, jakož i s budoucími generacemi. Způsob záznamu historických událostí ve starověké Mezopotámii se však výrazně odlišoval od zvyklostí běžných v okruhu západní civilizace. V památkách mezopotamské provenience byly historické události zaznamenávány v rámci intelektuálního prostředí tehdejších vzdělanců, kteří při popisu okolního světa, ať se již jednalo o svět lidí, bohů nebo o sféru neživé přírody, rostlin a živočichů, používali obsáhlý repertoár specifických pojmů a symbolů. Soubor těchto výrazových prostředků vznikl v průběhu dlouhého vývoje, sahajícího až do 4. tis. př. n. l., kdy se v jižní Mezopotámii začaly vytvářet zárodečné fáze písma. Tyto pojmy a symboly byly srozumitelné vzdělanému mezopotamskému čtenáři, který se opíral o stejnou myšlenkovou výzbroj jako pisatel textů. Právě z tohoto důvodu je pro nás interpretace mezopotamských textů mimořádně obtížná, neboť nám chybějí klíčové znalosti, jež byly sdíleny tvůrci i čtenáři těchto pramenů.

Při výkladu starověkých písemných pramenů především narážíme na základní problém, který by se dal shrnout v otázce: do jaké míry můžeme považovat líčení historických událostí v těchto pramenech za věrohodné, a do jaké míry jsou tyto zprávy ovlivněny účelovými ideologickými manipulacemi? Jednoznačnou odpověď na tuto otázku nelze nalézt a v pracích různých vědců můžeme vidět značné rozdíly v tom, jak přistupují ke starověkým písemným památkám. V některých případech badatelé až nekriticky přejímají údaje mezopotamských textů jako prokázaná historická fakta, jindy se můžeme setkat naopak až s přehnaně kritickým přístupem, který má tendenci chápat starověké prameny oficiálního charakteru jako čistou propagandu bez vztahu k historické realitě.⁷ Problém související s vyhodnocováním informací obsažených v těchto pramenech spočívá rovněž v tom, že až na výjimky nemáme možnost ověřit věrohodnost uváděných údajů na základě jiných zdrojů.

V mezopotamském písemnictví nalezneme celou řadu příkladů, které ilustrují těžkosti, s nimiž se potýkáme, pokud využíváme nativní historiografické texty jako zdroj informací o historických událostech. V následujícím textu uvedeme tři příklady pocházející ze 3. tis. př. n. l.: z období raně dynastického panovníka Uruinimgina (2351–2342 př. n. l.), z období akkadské říše (2334–2159 př. n. l.) a z doby vlády III. dynastie z Uru (2112–2004 př. n. l.).

3.1. Příklad 1: Uruinimgina z Lagaše – Girsu

Uruinimgina (2351–2342 př. n. l.) byl vladařem městského státu Lagaš – Girsu v raně dynastickém období. Tento státní útvar měl dvě hlavní urbánní střediska. V Girsu se nacházela hlavní svatyně nejvyššího lokálního boha Ningirsua, zatímco Lagaš byl pravděpodobně městem, z něhož původně vzešla místní královská dynastie. Ve svých nápisech se tedy tamní panovníci označovali jako „králové Lagaše“ (sumersky *lugal lagaš^{ki}*) nebo „vládcové Lagaše“ (*énsi lagaš^{ki}*).

Za vlády Uruinimginy zaútočil na území jeho státu Lugalzagesi, který ovládal Uruk, Ummu a některá další města ve střední a jižní Babylonii. Lugalzagesi podnikl (patrně v 7. roce Uruinimginovy vlády) útok proti Lagaši a okolí, při němž podle jednoho z Uruinimginových nápisů poškodil, vypálil nebo zničil desítky chrámů, jež se nacházely nejen v menších městech nebo v otevřené krajině obklopující Lagaš, ale také přímo ve městě samém. Nepřátelští vojáci dokonce zničili sochy božstev, uložené ve svatyních. Ve svém nápisu, který popisuje tuto tragickou událost, zdůrazňuje Uruinimgina, že on sám se nikdy nedopustil žádného skutku, který by přiměl Lugalzagesiho k tak brutálnímu činu.⁸

V důsledku této porážky ztratil Uruinimgina kontrolu nad městem Lagaš včetně rozsáhlého území, které zahrnovalo střední a jižní část jeho státu. Katastrofa se odrazila také v oficiální titulatuře tohoto panovníka. Zatímco dříve se Uruinimgina stejně jako jeho předchůdci označoval jako „král Lagaše“, začal nyní používat titul „král Girsu“, který odkazoval na jediné zbývající hlavní město, jež zůstalo pod jeho kontrolou. V tomto případě tedy královská titulatura, bez ohledu na propagandistické aspekty, přesně reagovala na změnu politických poměrů, i když se jednalo z hlediska místního panovníka zcela jednoznačně o změnu k horšímu. Ve svém nápisu, který pojednává o Lugalzagesiho vpádu na území Lagaše, se Uruinimgina staví do role oběti, zatímco jeho protivník je líčen v nejhorším světle, jako bezbožný a barbarský válečník. Lze jen spekulovat o tom, zda vypuštění zmínky o Lagaši z titulatury krále Uruinimginy nemělo za cíl právě zdůraznit nespravedlnost, která tohoto panovníka postihla, když jej nepřátelský vladař bez zjevné příčiny připravil o kontrolu nad městem, z něhož pocházeli jeho předkové na lagašském trůně.

3.2. Příklad 2: Akkadské období

V královských nápisech z období akkadské říše byl velmi populární motiv všeobecné vzpoury proti panovníkovi, která byla poražena teprve po dlouhých a vyčerpávajících bojích. Tento motiv se poprvé objevuje již v nápisech druhého člena akkadské královské

7) Velmi podnětnou studii, která se zamýšlí nad možnostmi využití písemných pramenů při rekonstrukci historického vývoje starověké Mezopotámie, je Van De Mieroop (1999).

8) Tento nápis publikoval Frayne (2008, E1.9.9.5, 276–279). Srov. také Steible (1982, Ukg. 16, 333–337).

dynastie Rīmuše (2278–2270 př. n. l.), později se s ním setkáváme v nápisech krále Narām-Sīna (2254–2218 př. n. l.) i jeho nástupce Šar-kali-šarrīho (2217–2193 př. n. l.).

Rīmuš, syn zakladatele akkadské říše Sargona (2334–2279 př. n. l.), musel zřejmě krátce po svém nástupu na trůn čelit rozsáhlému povstání mnoha měst, která byla teprve relativně nedávno připojena k akkadské říši. Povědomí o někdejší politické nezávislosti těchto měst bylo nepochybně ještě značně silné a lokální elity považovaly smrt krále Sargona a změnu na akkadském trůně za vítanou příležitost k obnovení politické autonomie. Několik nápisů nového krále je věnováno podrobnému popisu bojů se vzbouřenci.⁹ Boje se odehrávaly v několika městech, která ležela ve střední a jižní části Babylonie: Adab, Zabala, Umma, Kidingira, Ur, Lagaš, Kazallu. Podle svého líčení byl Rīmuš schopen tuto vzpouru potlačit, i když za cenu značných ztrát na životech. Údaje o počtech zabitých, zajatých a deportovaných nepřátel, které uvádí akkadský král ve svých nápisech, jsou nepochybně značně přehnané, přesto však naznačují, že války probíhaly ve značném rozsahu a s velkou intenzitou. Boje v Adabu a Zabalamu si údajně vyžádaly 15 718 mrtvých a 14 576 tamních obyvatel bylo zajato, zatímco údaj o počtu deportovaných je kvůli poškození textu nečitelný; v Ummě a Kidingiře zahynulo 8900 osob a 3540 nepřátel bylo zajato, zatímco 3600 obyvatel bylo deportováno; pro Lagaš a Ur zaznamenávají Rīmušovi písaři 8040 mrtvých, 5460 zajatců a 5985 deportovaných.

Rīmušův bratr a nástupce Maništušu (2269–2255 př. n. l.), který se po zavraždění akkadského krále při palácovém spiknutí dostal k moci, se ve svých dochovaných nápisech nezmiňuje o válkách na území Babylonie. Zdá se tedy, že razantní Rīmušův zárok proti vzbouřencům přinesl dlouhé období relativní politické stability.

Naproti tomu Maništušův syn Narām-Sīn, jehož vláda je dokumentována vůbec největším množstvím písemných pramenů ze všech členů akkadské královské dynastie, musel podle svého líčení rovněž čelit rozsáhlému povstání, které se odehrávalo prakticky na celém území Babylonie. Tato vzpoura je v jeho nápisech poprvé označena honosným názvem „povstání čtyř světových stran“. Zmínka o této události se objevuje např. v akkadském nápise vyrytém na podstavci měděné sochy z Bassetki, lokality ležící asi 70 km severozápadně od Mosulu, který pojednává o deifikaci krále Narām-Sīna:

1) *Na-ra-am*-^oEN.ZU

2) *da-núm*

3) LUGAL

4) *A-kà-dè*^{K1}

5) *i-nu*

6) *ki-ib-ra-tum*

7) *ar-ba-um*

9) *Jedná se o nápisy Frayne (1993, E2.1.2.1–5).*

8) *íš-ti-ni-íš*

9) *i-KIR-ni-šU₄*

1–4) Narām-Sīn, mocný král Akkadu.

5–9) Když čtyři světové strany společně povstaly proti němu,...¹⁰

Samotný průběh vzpoury je popsán v několika nápisech, nejpodrobněji v nápise, který je doložen na dvou starobabylonských tabulkách z Nippuru.¹¹ Vůdčími postavami vzpoury byli podle tohoto nápisu Iḫur-Kiš z Kiše v severní Babylonii a Amar-girid z Uruku na jihu. K severní koalici se připojila města Kiš, Kúta, Tiwa, Sippar, Kazallu, Giritab, Apiak, Borsippa, Ereš, Dilbat a některá další. Součástí jižní koalice byla města Uruk, Ur, Lagaš, Umma, Adab, Šuruppak, Isin, Nippur a oblasti na pobřeží Perského zálivu. Narām-Sīn nejprve porazil Iḫur-Kiše v bitvě, která se odehrávala nedaleko Kiše, a potom se přesunul na jih, kde porazil Amar-girida.¹²

Identický motiv všeobecné vzpoury je použit rovněž v několika pozdějších epických skladbách, které zpracovávají náměty z akkadské historie. V úloze bojovníka proti vzbouřencům v nich vystupuje právě král Narām-Sīn, jenž se v pozdějších dobách stal nejslavnějším členem akkadské královské dynastie a byl hrdinou mnoha literárních skladeb.

Významnou skladbou je „Velké povstání proti Narām-Sīnovi“.¹³ Tento text je doložen ve čtyřech více či méně fragmentárních verzích, které pocházejí z dlouhého časového úseku od akkadského období až po období starobabylonské (2003–1595 př. n. l.). Staroakkadská verze je zaznamenána na školní tabulce, nalezené v Ešnuně v povodí Dijály. Kromě toho existují tři různé verze datované do starobabylonského období: verze č. 2 je doložena na dvou tabulkách, z nichž jedna pochází z Mari na středním Eufratu v moderní Sýrii, provenience druhé tabulky je neznámá, 3. verze je výsledkem starobabylonské redakce, zapsané na tabulce, pocházející snad ze Sipparu, zatímco 4. verze je zaznamenána na tabulce neznámé provenience.¹⁴

Mezi jednotlivými verzemi lze pozorovat určité odchylky v líčení vzpoury proti Narām-Sīnovi, avšak významné shody mezi jednotlivými manuskripty prokazují, že všechny doložené verze tohoto textu pravděpodobně vycházejí z jediného vzoru. Současně lze pozorovat značné podobnosti mezi touto skladbou a líčením historických událostí v královských nápisech samotného Narām-Sīna.

10) *Frayne 1993, E2.1.4.10.*

11) *Frayne 1993, E2.1.4.6.*

12) *K povstání proti Narām-Sīnovi srov. Westenholz (1999, 51–54).*

13) *Zpracování této skladby předkládá Goodnick Westenholz (1997, 221–261).*

14) *K těmto verzím srov. Goodnick Westenholz (1997, 221).*

Tato skladba popisuje literárním jazykem boj akkadského krále proti nesčetnému nepřátelskému vojsku. Proti akkadskému vladaři se vzbouřila řada měst v severní Babylonii, mezi nimiž skladba uvádí tato města: Kiš, Kúta, Tiwa, (W)urumu, Kazallu, Giritab, Apiak, Ibrat, Dilbat a Sippar. Vůdcem severních vzbouřenců byl ve shodě s Narām-Sínovými nápisy Iḫur-Kiš, který pocházel z Kiše. Druhým střediskem vzpoury proti Narām-Sínovi byla města ležící v jižní části Babylonie, tedy v oblasti nazývané Sumer. Na rozdíl od líčení, které nacházíme v Narām-Sínových nápisech, byl hlavním vůdcem této vzpoury Lugal-Anne, jenž pocházel z Uru (podle 1. verze skladby), případně z Uruku (podle verze č. 2). Součástí jižní koalice byli podle verze č. 2 také panovníci Ir-Enlila z Ummy a Amar-Enlila z Nippuru.

Dochovaný rukopis verze č. 1 obsahuje pouze 15 řádek, v nichž se popisuje uzavření spojenectví mezi dvěma povstaleckými panovníky (Iḫur-Kiš a Lugal-Anne). Dochované části druhé verze obsahují pouze úvod s výčtem měst a území, jež se zapojila do povstání proti Narām-Sínovi.

Součástí povstaleckého vojska byli také obyvatelé okrajových oblastí akkadské říše, případně některých regionů ležících ve vzdálenějších oblastech Předního východu. Verze č. 2 mezi nimi uvádí tyto panovníky (ř. 29–35): Puttimadal, král Simurru, Ingi, král Namaru, Riš-Adad, král Apišalu, Migir-Dagan, král Mari, ḫušumkipi, král Marḫaši, Duḫsusu, král Mardamanu, a Manum, král Maganu. Podle verze č. 3 se jednalo o vladaře těchto 17 zemí (počáteční části příslušných řádek jsou poškozeny, takže jména panovníků nelze přesně rekonstruovat): Kakmum, Lullubum, Ḫaḫḫum, Turukkum, Kaniš, Amurru, Dēr, Ararru, Kaššū (Kassité), Meluḫḫa, Aratta, Marḫaši, Elam, Apum, Země padesáti, Armanum a Ḫana. V čele těchto panovníků stál Gula-AN, král země Gutium, která ležela na severovýchodním okraji Mezopotámie. Jeho boj proti Narām-Sínově armádě se popisuje ve verzi č. 3. Verze č. 4 uvádí, že nepřítelem akkadského krále byl Banana (nebo také Ašbanana; čtení tohoto jména je nejisté), náčelník země (nebo etnika) ḫariam (SAG ḫa-ri-a-am; ř. 7).

Obdobnou literární skladbou, která zpracovává námět všeobecného povstání proti Narām-Sínovi, je „Narām-Sínova legenda z Kúty“, která je také označována jako „Narām-Sîn a nepřátelské hordy“.¹⁵ Skladba je zapsána na několika tabulkách, které pocházejí ze starobabylonského období (2 rukopisy, snad ze Sipparu), z novoasyrského období (8 rukopisů, z toho 6 z Ninive, 1 ze Sultantepe a 1 z Kiše), a dochovány jsou rovněž tabulky pocházející z ḫattuše, hlavního města chetitského státu (2 (?) rukopisy jsou v akkadštině, 4 jsou v chetitštině).¹⁶

15) Tento název navrhla Joan Goodnick Westenholz; k edici tohoto textu srov. Goodnick Westenholz (1997, 263–368).

16) K těmto rukopisům srov. Goodnick Westenholz (1997, 263).

Znění skladby lze nejlépe rekonstruovat na základě verze z asyrských knihoven, datované do 1. tis. př. n. l. Narām-Sínova říše byla napadena apokalyptickým nepřátelským vojskem, čítajícím 360 000 mužů ve zbrani, jež bylo vedeno sedmi bratry (podle akkadské verze z Chattuše šesti), vládci dalekých, neznámých krajin. Na rozdíl od Narām-Sínových napsů i na rozdíl od předcházející literární skladby nejsou Narām-Sínovými nepřáteli vládci konkrétních měst v Mezopotámii a sousedních regionech. Proti nim, s nimiž se akkadský král musel střetnout, nejsou v této skladbě nijak přesně identifikováni a mají spíše charakter mytických hrdinů. Ve starobabylonské verzi se pouze objevuje zmínka o zemi Malgium.¹⁷ Na pomoc jim přišlo 17 panovníků (jejich jména ani názvy jejich zemí nejsou uvedeny), což vytváří paralelu k předcházející skladbě, v níž se (podle verze č. 3) do boje proti akkadskému králi zapojili vladaři 17 zemí pod vedením Gula-ANa, krále země Gutium.

Jejich vojsko se zdálo neporazitelné, a proto si Narām-Sîn kladl otázku, zda se vůbec jedná o lidské bytosti. Proto nařídil jednomu ze svých vojáků, aby zjistil, zda nepřátelským bojovníkům při poranění vytryskne krev. Zkouška prokázala, že nepřátelé jsou přece jen bytostmi z masa a krve, nikoliv nepřemožitelnými démony. Narām-Sîn před zahájením boje zjišťoval prostřednictvím věštby vůli velkých bohů, kteří mu však zakázali podnikat jakékoliv vojenské akce. Král se rozhodl přes výslovný zákaz božstev vyslat proti vetřelcům stodvacetitisícovou armádu, která byla zcela rozprášena. Následujícího roku poslal Narām-Sîn do boje devadesát tisíc mužů ve zbrani, ovšem i tentokrát skončila vojenská mise katastrofou. O rok později nasadil akkadský panovník do boje šedesát tisíc sedm set bojovníků, kteří rovněž padli v boji s nájezdníky. Závěr skladby naznačuje, že nejvyšší bůh Enlil nakonec sám zbaví akkadskou zemi nevídaných vetřelců. Skladba je zřejmě dílem didaktického charakteru, která byla určena budoucím panovníkům. Zásadní ctností vladaře je podle jejího autora dbát vždy na vůli božstev a pokorně se poddávat jejich rozkazům, byť by pro něj byly nepochopitelné.

Po smrti krále Narām-Sína nastoupil na trůn jeho syn Šar-kali-šarrī, za jehož vlády se již začínal pozvolna projevovat mocenský úpadek akkadského státu, který ztrácel svůj politický vliv nejprve v okrajových regionech a potom také ve vlastní Babylonii. Z období vlády Šar-kali-šarrīho je již doloženo podstatně méně královských napsů i dalších typů písemných pramenů než za vlády jeho otce. Paralelu k Narām-Sínovým napsům představuje stavební nápis Šar-kali-šarrīho, který pojednává o vybudování chrámu bohyně Ištar.¹⁸ Nápis není dochován v originálním znění, máme k dispozici pouze kopii na novobabylonské tabulce z Babylonu. V tomto nápisu je uvedena zmínka o povstání, které se svým rozsahem vyrovnalo vzpouře, již musel čelit Narām-Sîn:

17) K dokladům pro toponym Malgium (Malgûm) viz Groneberg (1980, 156–157).

18) Frayne 1993, E2.1.5.5.

- 9) [i]-nu
- 10) ki-ib-ra-tum
- 11) ar-ba-um
- 12) iš-ti-ni-iš
- 13) i-KIR-ni-šu₄
- 14) ...
- 15) [iš]-tum-ma
- 16) a-bar-ti
- 17) ti-a-am-tim
- 18) ša-píl-tim
- 19) a-di-ma
- 20) [t]i-a-am-tim
- 21) a-lí-tim
- 22) NI.ŠI₁₁
- 23) ú
- 24) ŠA.DÚ-e
- 25) kà-la-šu-nu-ma
- 26) a-na
- 27) °EN.LÍL
- 28) u-ra-iš
- 29) ú
- 30) šar-rí-ši-in
- 31) i[n] kà-mi-[e]
- 32) ú-šá-rí-ib
- 33) maḥ-rí-iš
- 34) °EN.LÍL

9–13) Když čtyři světové strany společně povstaly proti němu,
14) ...

15–34) od (zemí) za Dolním mořem až po Horní moře, porazil lid i všechny
horské kraje pro Enlila a jejich krále v okovech přivedl k Enlilovi.

Války Šar-kali-šarrího nejsou doloženy v žádných jiných nápisech tohoto panovníka. V jeho datovacích formulích se na rozdíl od Narām-Sína, který se často zmiňoval o svých vojenských úspěších, objevuje relativně málo zmínek o válkách. V datovací formulí b nacházíme zmínku o válce v Sumeru a v hornatých oblastech,¹⁹ což by snad

19) *mu Šar-kà-lí-šár-rí ki-gi-enki-šè im-ta-e11-da ḥur-sag-gá „Rok, kdy Šar-kali-šarrí táhl proti Sumeru (a) v horách“.*

mohlo být chápáno jako narážka na boj proti povstalcům na území Sumeru a v přilehlých hornatých krajích. Žádné přesnější údaje však nemáme k dispozici. V jiných datovacích formulích se Šar-kali-šarrí zmiňuje ještě o bojích proti Gutium (j, m), Amurru (ka, kb, kc), zemím Elam a Zaḥara (la, lb), zatímco většina ostatních formulí tohoto panovníka zaznamenává mírovou činnost.

Ve výše citovaném Šar-kali-šarrího nápisu nejsou uvedeny žádné konkrétní údaje o „povstání všech čtyř světových stran“. Nenacházíme tam ani podrobnosti o průběhu války, o jejím rozsahu, ani jména nepřátel, s nimiž akkadský král bojoval. Nedochovaly se ani žádné pozdější literární skladby, v nichž by Šar-kali-šarrí vystupoval. Naskýtá se tedy otázka, zda se v případě tohoto nápisu jedná o autentické vyličení války, kterou musel Šar-kali-šarrí stejně jako jeho otec vést proti povstalcům, nebo zda máme tento nápis považovat spíše jen za jakousi napodobeninu nápisů slavného předchůdce, která měla z ideologických a propagandistických důvodů zobrazit Šar-kali-šarrího jako mocného a silného panovníka a důstojného pokračovatele v díle slavného otce.

3.3. Příklad 3: Období III. dynastie z Uru

Stát, v němž vládla III. dynastie z Uru, sjednotil pod svou vládou celé území Mezopotámie a přechodně pronikl také do některých sousedních regionů. Vrchol moci urského státu nastal za vlády krále Šulgiho (2094–2047 př. n. l.), zatímco za panování pozdějších členů této dynastie se již začínaly projevovat známky stagnace. Krize urského státu vyvrcholila za posledního člena urské dynastie, Ibbi-Sína (2028–2004 př. n. l.).²⁰ Důležitým pramenem pro rekonstrukci tehdejších poměrů je skupina dopisů, které si Ibbi-Sîn vyměňoval se svými místodržiteli v různých oblastech země, zejména korespondence s Išbi-Errou, který působil jako administrativní a vojenský hodnostář v Isinu ve střední části Babylonie a později vyhlásil nezávislost svého města a přijal královský titul. Tyto dopisy, psané sumersky, se v době starobabylonské staly součástí učebních osnov pro výuku sumerštiny v písařských školách a díky tomu se dochovaly ve velkém množství opisů. Dopisy ukazují, že Ibbi-Sîn fakticky kontroloval jen hlavní město Ur, zatímco v ostatních městech se moci chopili místní hodnostáři. Země byla navíc sužována vojenskými akcemi amorejských kmenů, které znemožňovaly spojení mezi jednotlivými částmi říše.²¹

Také administrativní texty a některé další typy písemných pramenů rovněž poukazují na tíživou situaci, jež panovala především v hlavním městě Uru. Ve městě panovala nouze a ceny některých druhů zboží (ječmene, ryby, oleje, skotu) výrazně stouply. Soudobé texty ukazují, že v 6.–8. roce Ibbi-Sínovy vlády se obilí v Uru prodávalo za

20) *K dějinám říše Ur III srov. Sallaberger (1999).*

21) *Dopisy mezi Ibbi-Sínem a lokálními hodnostáři (Išbi-Erri, Puzur-Šulgi) publikoval Michalowski (1976, č. 19–21, 243–268).*

patnáctinásobek dřívějších cen, ale podle některých pramenů vzrostly ceny dokonce na šedesátinásobek.²²

Místodržitelé jednotlivých měst využívali slabosti centrální vlády, postupně vyhlášovali nezávislost svých provincií a přijímali královské tituly. Od 3. roku Ibbi-Sínovy vlády se jeho datovací formule přestávají objevovat v mnoha důležitých městech: Puzriš Daganu, Ešnunň, Súsách, Uruku, Ummě, Girsu i Nippuru.²³

V příkrém rozporu s obrazem, který zprostředkují tyto texty, jsou však Ibbi-Sínovy datovací formule, podle nichž byl tento vladař schopen podnikat válečné akce i v oblastech dosti vzdálených od jádra svého státu. Podle datovací formule pro 3. rok své vlády bojoval v oblasti Simurru v severní Mezopotámii. V datovací formuli pro 5. rok je zaznamenáno, že král provdal svou dceru jménem Tukīn-ḫatti-migrīša za vladaře země Zabšali, ležící na území dnešního Íránu. V 9. roce svého panování podnikl údajně tažení do země Chuchnuri, která ležela v jihozápadním Íránu u pobřeží Perského zálivu. Formule pro 14. rok zaznamenává úspěšnou válku proti Súsám, zemím Adamdun a Awan (lokalizace zemí Adamdun a Awan je nejistá; ležely pravděpodobně v blízkosti Sús). Ibbi-Sîn podle této datovací formule ovládl uvedené země během jediného dne a zajal jejich vladaře. Téměř identická zmínka se objevuje rovněž ve dvou nápisech, které jsou doloženy ve starobabylonských kopiích. Nápisy tvrdí, že Ibbi-Sîn dal zhotovit dvě zlaté kultovní nádoby a zasvětil je bohu Nannovi poté, co bojoval proti Súsám, Adamdunu a zemi Awan, porazil je všechny v jednom dni a jejich vladaře odvezl do zajetí. V datovací formuli pro 17. rok se uvádí, že se Ibbi-Sínovi podrobili Amorejci, kteří „od dávných dob neznali žádná města“.

V datovacích formulích krále Ibbi-Sína nacházíme podobnosti s formulemi dřívějších panovníků, kteří se často zmiňovali o válečných výpravách za hranice Mezopotámie. V některých ze starších datovacích formulí se objevují toponyma (především v regionech ležících na východ od Mezopotámie, tedy na území dnešního Íránu), o nichž se zmiňuje také Ibbi-Sîn. O opakovaných válečných akcích v Simurru podává zprávu Šulgi (datovací formule pro 25., 26., 27., 32., 44. a 45. rok vlády), v Chuchnuri válčil Amar-Sîn (v 7. roce) a tažení proti Zabšali zaznamenal Šū-Sîn v datovací formuli pro 7. rok své vlády.

Ve světle pramenů, které dokumentují bezmocnost urského panovníka, jenž nebyl schopen zakročit proti vzpurným místodržitelům a zajistit dostatek potravin ani pro obyvatele svého sídelního města, se zprávy o těchto válečných triumfech jeví jako velmi nevěrohodné. Informace o Ibbi-Sínových výpravách do dalekých zemí nejsou ově-

řitelné na základě jiných zdrojů. Je tedy velmi pravděpodobné, že se v tomto případě jednalo o čistou propagandu, která měla zdůraznit návaznost na starší doby mocenského rozmachu urského státu.

4. Závěr

Historiografické prameny ze starověké Mezopotámie, mezi něž řadíme především královské nápisy, datovací formule a kroniky, případně literární skladby, bezesporu obsahují velmi cenné informace o soudobých historických událostech a představují tak potenciálně velmi vydatný informační zdroj. Na druhou stranu je však jejich využití značně ztíženo několika nepříznivými okolnostmi.

Zásadním faktorem, který ovlivňuje výpovědní hodnotu těchto textů, je větší nebo menší stupeň ideologické kontaminace, který se v nich projevuje. Soudobá propaganda, která měla za úkol zobrazit příslušného panovníka jako vzor všech vladařských ctností, jenž se co nejvíce přibližuje aktuálnímu ideálu dokonalého vládce, je nejvíce patrná v královských nápisech a datovacích formulích, které byly nepochybně sepsány královými dvorními písaři. Jejich úkolem bylo zaznamenat skutečné historické události takovým způsobem, aby co nejvíce vynikly vladařovy mimořádné schopnosti a zásluhy. Můžeme je tedy považovat nejen za historiky, kteří měli za úkol zanechat budoucím generacím zprávu o panovníkových činech, nýbrž také za skutečné „image-makery“, jejichž role byla nepochybně považována ve starověké Mezopotámii za velmi důležitou. Naproti tomu kroniky zřejmě nebyly primárně motivovány snahou o oslavu konkrétního vladaře, takže jejich autoři v některých případech zaujímali kritičtější (nebo realističtější) postoj k dřívějším panovníkům. Zvláštní případ představují pozdější literární skladby, které zpracovávají náměty z mezopotamské historie. Neznáme přesnou dobu ani okolnosti sepsání těchto skladeb; nevíme, kdo byli jejich autoři, z jakých pramenů čerpali a jaké byly jejich motivy, a nevíme ani, jakým čtenářům byly tyto skladby určeny. Lze předpokládat, že autoři těchto literárních skladeb sledovali především aktuální cíle, kterým přizpůsobovali výběr postav, témat i způsob jejich prezentace. Zřejmě se mnohdy jednalo o didaktické skladby, které byly určeny soudobým vladařům a na příkladech z historie jim ukazovaly, jak by si měli při svém vládnutí počínat.

Můžeme tedy předpokládat, že hlavním cílem většiny historiografických textů, v prvé řadě královských napsů a datovacích formulí, byla oslava příslušného panovníka. Tomuto hlavnímu cíli byl podřízen obsah i forma těchto textů. Jejich autoři usilovali o dosažení maximálního účinku na čtenáře, čemuž měl sloužit také honosný styl těchto textů, obohacený o řadu literárních obrátů a motivů. Historiografické texty se vyznačují dvěma hlavními tendencemi, které na první pohled působí protichůdně. Na jednu stranu měl být zobrazen panovník jako člověk, který překonal slavné skutky všech svých předchůdců na královském trůně a vykonal něco, co ještě nikdo před ním nevykonal. Za všechny příklady můžeme uvést formulaci, která se objevuje v nápise babylonského krále ḫammu-rabiho (1792–1750 př. n. l.) v souvislosti s vybudování hradeb kolem

22) *K hospodářské krizi v Uru za Ibbi-Sínovy vlády srov. Sallaberger (1999, 175–176).*

23) *Datovací formule krále Ibbi-Sína se přestávají objevovat ve 2. roce jeho vlády mj. v textech z Puzriš Daganu, ve 3. roce v Ešnunň, Súsách, Uruku, ve 4. roce v Ummě, v 5. roce v Girsu a v 8. roce v Nippuru (Sallaberger 1999, 174–175 a pozn. 180).*

Sipparu: v sumerské verzi ř. 42) u₄-ul-lí-a-ta 43) lugal-lugal-a-ni-ir 44) lugal na-me 45) ba-ra-an-dím-ma 46) ^uutu lugal-gá 47) gal-bi ħu-mu-na-dù; v akkadské verzi ř. 46) ša iš-tu u₄-um ší-a-tim 47) šar-ru in LUGAL-ri 48) ma-na-ma la i-pu-šu 49) a-na ^oUTU be-lí-ja 50) ra-bi-iš lu e-pu-ús-súm „To, co od dávných časů žádný král mezi králi nevykonal, to jsem já velkolepě vykonal pro Šamaše, svého pána“.²⁴

Současně však v těchto textech byla zdůrazňována návaznost na dřívější generace panovníků a královy skutky tedy jako by opakovaly činy jeho předchůdců, ale zpravidla na vyšší úrovni. Král musel během své vlády prokázat, že je schopen podnikat minimálně stejně významné skutky jako jeho předchůdci. Z tohoto důvodu se v těchto textech velmi často opakují zmínky o obdobných událostech, které nacházíme již v nápisích dřívějších panovníků, a tyto skutky jsou často popisovány za pomoci (téměř) identických literárních prvků. Ukázkou může být motiv všeobecné vzpoury proti akkadskému králi, který se poprvé objevuje za vlády Řimuše. Za panování krále Narām-Sína byla tato vzpoura poprvé označena jako „povstání všech čtyř světových stran“, aby bylo zdůrazněno, že rozsah povstání byl mnohem větší než v případě krále Řimuše, a že tedy došlo ke kvantitativnímu posunu. Narām-Sínův nástupce Šar-kali-šarrī opět v jednom ze svých nápisů použil motiv všeobecné vzpoury, ovšem bez bližších podrobností, což vyvolává podezření, že se tento motiv mezitím proměnil v pouhý literární obrat a že cílem jeho použití bylo pouze demonstrovat, že se Šar-kali-šarrī svými skutky vyrovnal svému slavnému otci.

Rozpor mezi datovacími formullemi urského krále Ibbi-Sína a dalšími písemnými prameny pocházejícími z tohoto období ukazuje, že ve svých datovacích formulích se poslední člen III. dynastie z Uru zobrazuje jako panovník, který byl schopen vést úspěšné války daleko za hranicemi svého státu, zatímco soudobé administrativní záznamy a další typy textů naznačují, že reálná moc urského vladaře se již omezovala v podstatě na samotné hlavní město, které bylo navíc sužováno těžkou ekonomickou krizí. V motivech, které jsou zaznamenány v Ibbi-Sínových datovacích formulích, nacházíme zjevné odkazy na datovací formule jeho předchůdců (Šulgiho, Amar-Sína a Šū-Sína). Cílem těchto zmínek, které se zřejmě také mezitím proměnily v pouhé symboly, bylo rovněž demonstrovat vojenskou moc a sílu urského panovníka.

Bylo by nepochybně ukvapené, kdybychom na základě těchto rozporů odmítli mezopotamskou historiografickou literaturu jako pouhou propagandu bez jakéhokoliv vztahu k historické realitě. Na druhou stranu nacházíme celou řadu případů, které ukazují, že pisatelé těchto textů skutečně v zásadě vycházeli z historických událostí. Např. Uruinimgina, král Lagaše – Girsu, po ztrátě Lagaše vypustil název tohoto města ze své titulatury. Zdá se tedy, že vztah mezi historickou realitou a jejím podáním v soudobé historiografické literatuře byl mnohem složitější a není v našich silách, abychom ve

všech konkrétních případech dokázali posoudit, do jaké míry je líčení událostí pravdivé a do jaké míry bylo poznamenáno ideologickými záměry svých tvůrců.

V každém případě však může být kritické a komplexní studium mezopotamských historiografických textů velmi přínosné, neboť může nejen přispět ke zpřesnění rekonstrukce historického vývoje tohoto regionu, ale vedle toho může zprostředkovat také představu o tom, jakým způsobem sami obyvatelé Mezopotámie chápali historický vývoj své země a jakým způsobem o něm podávali zprávy příštím generacím.

Použité zdroje

Literatura

FRAYNE, Douglas R. (1990): *Old Babylonian Period (2003–1595 BC)* (Royal Inscriptions of Mezopotámia, Early Periods, vol. 4). Toronto: University of Toronto Press.

FRAYNE, Douglas R. (1993): *Sargonic and Gutian Periods (2334–2113 BC)* (Royal Inscriptions of Mezopotámia, Early Periods, vol. 1). Toronto: University of Toronto Press.

FRAYNE, Douglas R. (2008): *Presargonic Period (2700–2350 BC)* (Royal Inscriptions of Mezopotámia, Early Periods, vol. 1). Toronto: University of Toronto Press.

GLASSNER, Jean-Jacques (2004): *Chroniques mésopotamiennes*. 2e tirage. Paris: Les Belles Lettres.

GOODNICK WESTENHOLZ, Joan (1997): *Legends of the Kings of Akkade: The Texts* (Mesopotamian Civilizations 7). Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns.

GRAYSON, Albert Kirk (2000): *Assyrian and Babylonian Chronicles*. Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns.

GRONEBERG, Brigitte (1980): *Die Orts- und Gewässernamen der altbabylonischen Zeit* (Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes 9). Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag.

HORSNELL, Malcolm J. A. (1999): *The Year-Names of the First Dynasty of Babylon. Vol. I: Chronological Matters: The Year-Name System and the Date-Lists, Vol. II: The Year-Names Reconstructed and Critically Annotated in Light of their Exemplars*. Hamilton: McMaster University Press.

JACOBSEN, Thorkild (1939): *The Sumerian Kinglist* (Assyriological Studies 11). Chicago: Oriental Institute.

MICHALOWSKI, Piotr (1976): *The Royal Correspondence of Ur*. Yale University (dizertační práce).

SALLABERGER, Walther (1999): Ur III-Zeit. In: Sallaberger, Walther a Westenholz, Aage (eds.): *Mesopotamien. Akkade-Zeit und Ur III-Zeit* (Orbis Biblicus et Orientalis 160/3). Freiburg – Göttingen: Universitätsverlag Freiburg Schweiz – Vandenhoeck & Ruprecht, s. 121–390.

SIGRIST, Marcel (1988): *Isin Year Names* (Institute of Archaeology Publications, Assyriological Series 2). Berrien Springs: Andrews University Press.

SIGRIST, Marcel (1990): *Larsa Year Names* (Institute of Archaeology Publications, Assyriological Series 3). Berrien Springs: Andrews University Press.

STEIBLE, Horst (1982): *Die altsumerischen Bau- und Weihinschriften* (Freiburger altorientalische Studien 5). Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.

VAN DE MIEROOP, Marc (1999): *Cuneiform Texts and the Writing of History*. London – New York: Routledge.

WESTENHOLZ, Aage (1999): The Old Akkadian Period: History and Culture. In: Sallaberger, Walther a Westenholz, Aage (eds.): *Mesopotamien. Akkade-Zeit und Ur III-Zeit* (Orbis Biblicus et Orientalis 160/3). Freiburg – Göttingen: Universitätsverlag Freiburg Schweiz – Vandenhoeck & Ruprecht, s. 29–117.

Internetové zdroje

Cuneiform Digital Library Initiative: <http://cdli.ucla.edu/tools/yearnames/yearnames.htm>, 19. 8. 2013.

24) Frayne 1990, E4.3.6.2.

Summary

This study is focused on the analysis of historiographic texts from ancient Mesopotamia, mainly royal inscriptions, year names, chronicles and literary compositions describing relevant historical events. The inscriptions and year names that were composed by royal scribes naturally mention only laudable and famous deeds (major construction projects, dedications to gods, victorious battles), as their main purpose was to show the respective ruler as the ideal king. On the other hand, other types of texts that were presumably created by persons outside the inner circle of the royal entourage (perhaps by people with connections to temples), sometimes many centuries later, show a more negative (or perhaps more realistic?) attitude towards those kings. However, each historiographic text was presumably more or less influenced by the ideological background of its author. The composers of those texts developed their own ideas concerning the role of individual rulers in history, which had an impact on both the content and the form of the texts.

There are many examples which illustrate the problems that arise when reconstructing the history of ancient Mesopotamia on the basis of native historiographic documents. In this study, we discuss three cases from the 3rd millennium BC.

Uruinimgina (2351–2342 BC), the Early Dynastic ruler of Lagash – Girsu, was attacked by Lugalzagesi, King of Uruk. According to Uruinimgina's own inscriptions, Lugalzagesi sacked and burned numerous shrines in the town of Lagash as well as in the countryside. As a result of this disaster, Uruinimgina lost control of Lagash, one of the two major centres of his state. This fatal event was reflected in his official titlature: earlier, Uruinimgina called himself "King of Lagash" (in the same way as his predecessors had done), while after the defeat by Lugalzagesi, he switched to the title of "King of Girsu". In this case, Uruinimgina's royal titlature rather accurately reacted to the actual political situation although it was not favourable for him.

Another example dates from the Akkadian period. In Akkadian royal inscriptions, we often find the motif of a general insurrection against the ruler that was defeated only after prolonged and bloody battles. For the first time, this motif appears already in the inscriptions of the second member of the Akkadian dynasty, Rīmuš (2278–2270 BC), later it revolves in the inscriptions of Narām-Sîn (2254–2218 BC) and his son Šar-kali-šarrī (2217–2193 BC). Both Rīmuš and Narām-Sîn describe very vividly the battles with the rebels; they identify the names of their adversaries and give the exact numbers of soldiers of rebellious armies. In an inscription describing the construction of a temple which was composed under Šar-kali-šarrī, we also find an allusion to a rebellion which he quelled. The description of the rebellion is very similar to that of Rīmuš and Narām-Sîn, but, unlike them, it is very vague and does not reveal any details concerning the battles. Moreover, wars are not mentioned in other inscriptions of Šar-kali-šarrī and military campaigns are only sporadically referred to in his year names. Therefore, we can suspect that the motif of a "general insurrection" changed to a purely literary topos in the meantime and that the inscription of Šar-kali-šarrī can be viewed simply as an imitation of inscriptions of earlier kings without any actual links to real historical events.

The third example can be found in the texts from the reign of the Third Dynasty of Ur (2112–2004 BC). The Ur state suffered under a severe crisis in the time of the last member of the dynasty, Ibbi-Sîn (2028–2004 BC). Some sources, mainly letters exchanged between the king and his officials, show clearly that the king controlled only the capital Ur, whereas other towns were governed by local authorities. Simultaneously, documents from Ur itself often refer to a harsh economic situation in the capital resulting in rising prices of essential commodities. On the other hand, the year names issued by the royal administration make the impression that Ibbi-Sîn not only exercised firm control over the whole territory of Mesopotamia, but was even able to launch military campaigns far beyond the borders of Mesopotamia, especially in Iran. However, with regard to the above mentioned documents, it is very doubtful that the king of Ur possessed such great military and political power. We must therefore view those year names as a pure ideological construct of Ibbi-Sîn's "imagemakers".

Regardless of problems connected with the evaluation of Mesopotamian historiographic sources, it is beyond any doubt that the critical study of those documents within their ideological and historical context can not only contribute to a more precise reconstruction of the Mesopotamian history, but can also reveal how Assyrians and Babylonians themselves perceived the historical development of their country.